

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่า
ในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง
Potential of Communities in Khokkotao Subdistrict
for Self-reliance In Social Change Management

นางจันทร์แรม เรือนแป้น

(บัณฑิตวิทยาลัย)

นางสาวดวงกมล อัสวมาศ

(คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

2555

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินด้านการวิจัย ปีงบประมาณ 2555)

หัวข้อวิจัย	ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่าในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง
ผู้ดำเนินการวิจัย	นางจันทร์แรม เรือนแป้น และนางสาวดวงกมล อัครมาศ
ที่ปรึกษา	ดร.พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง, รองศาสตราจารย์ ดร.พยอม วงศ์สารศรี และ ดร.ปาริชาติ นิติมานพ
หน่วยงาน	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปี พ.ศ.	2555

การวิจัย เรื่อง ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่าในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเองครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของสิ่งที่เป็นตัวบ่งชี้ความสามารถในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง ของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่า 2) ประเมินศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่าในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง และ 3) เสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในตำบลโคกโคเฒ่าในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย คือ ชาวบ้านในตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้นำชุมชนและกลุ่มแกนนำในชุมชน รวมทั้งบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลโคกโคเฒ่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีจำนวนทั้งสิ้น 42 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสำรวจข้อมูลชุมชน แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก การบันทึกภาพภายในชุมชน การบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และการจดบันทึกข้อสังเกตต่าง ๆ การเก็บข้อมูลภาคสนามและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพได้ดำเนินการควบคู่กันระหว่างเดือนตุลาคม 2553 - เดือนพฤษภาคม 2554

ผลการวิจัย พบว่า ในชุมชนโคกโคเฒ่ายังคงปรากฏสิ่งที่เป็นตัวบ่งชี้ความสามารถในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเองของชุมชนทั้ง 7 ประการ อันได้แก่ 1) ศักยภาพของผู้นำชุมชน 2) ความสัมพันธ์ภายในชุมชน 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน 4) ฐานทรัพยากรในชุมชน 5) การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน 6) การมีค่านิยมพึ่งตนเอง และ 7) ความสัมพันธ์ภายนอกชุมชน แต่ระดับความมากน้อยในการมีอยู่ของตัวบ่งชี้แต่ละประการจะแตกต่างกันไป หากพิจารณาในภาพรวมทั้งตำบล จะพบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีอยู่ในระดับมาก คือ ศักยภาพของผู้นำชุมชน ความสัมพันธ์ภายในชุมชน และการมีค่านิยมพึ่งตนเอง ตัวบ่งชี้ที่มีอยู่ในระดับปานกลาง คือ ฐานทรัพยากรในชุมชน การรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชนและความสัมพันธ์ภายนอกชุมชน ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีอยู่ในระดับน้อย คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน

จากระดับความมากน้อยในการดำรงอยู่ของตัวบ่งชี้แต่ละประการ ส่งผลให้ชุมชนโคโคเคมาได้รับการประเมินว่า มีศักยภาพในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเองในระดับปานกลาง โดยสิ่งเป็น "จุดแข็ง" ของตำบลโคโคเคมา คือ การที่ผู้นำส่วนใหญ่สามารถสร้างการยอมรับจากลูกบ้านได้ ทั้งในความเป็นคนดี ความสามารถในการนำ และการทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข การที่ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นไปอย่างใกล้ชิด เหนียวแน่น ปราศจากความขัดแย้งรุนแรง ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการมีค่านิยมพึ่งตนเอง ที่คนในชุมชนจะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ทุกครั้ง ในยามวิกฤติคืบขัน ส่วนสิ่งที่เป็น "จุดอ่อน" ของตำบลโคโคเคมา จะได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน ที่แม้จะมีอยู่แต่ยังมิได้เป็นภาพรวมของทั้งตำบล

สำหรับแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคโคเคมาในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเองที่เสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แนวทางเสริมสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน โดยการใช้ประโยชน์จากหอกระจายข่าว การจัดเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง การประสานความร่วมมือและใช้ประโยชน์จากสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ 2) แนวทางเสริมสร้างฐานทรัพยากรในชุมชน โดยการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของผืนดิน แหล่งน้ำ และทรัพยากรสัตว์น้ำ การนำแนวทางการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง การสร้างงาน/สร้างอาชีพในชุมชน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน 3) แนวทางเสริมสร้างการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน โดยการสนับสนุนให้กลุ่มที่ประสบความสำเร็จได้สรุปบทเรียนจากการทำงาน การเชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ในลักษณะเครือข่าย การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล และการจัดตั้งกลุ่มหรือกิจกรรมใหม่จากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน 4) แนวทางเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายนอกชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานในพื้นที่ และใช้การมีอยู่ของหน่วยงานเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนโดยยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม 5) แนวทางเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำชุมชน โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการพัฒนาระหว่างผู้นำในแต่ละหมู่บ้าน การสร้างทีมงานและการทำงานเป็นทีม การค้นหาและเรียนรู้เทคนิควิธีการที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และการทำงานพัฒนาในท้องถิ่น การยกย่องคนดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่คนในชุมชน

Research Title	Potential of Communities in Khokkotoa Subdistrict for Self-reliance in Social Change Management
Researcher	Mrs. Chanram Ruanpan and Ms. Duangkamol Aussawamas
Research Consultants	Dr.Pollasan Phosrithong, Asoc.Prof. Dr.Payorm Wongsarnsri, and Dr.Parichart Nitimanop
Organization	Graduate School, Suan Dusit Rajabhat University
Year	2012

The objectives of this qualitative research entitled "Potential of Communities in Khokkotoa Subdistrict for Self-reliance in Social Change Management" were to 1) study the existence of indicators showing communities' potential for self-reliance in social change management 2) evaluate the potential of communities in Khokkotoa subdistrict for self-reliance in social change management and 3) recommend the ways to promote potential of communities in Khokkotoa subdistrict for self-reliance in social change management. The target groups were people living in Khokkotoa subdistrict communities, Muang district, Suphanburi province; leaders and core leader groups including Khokkotoa subdistrict administrative organization's personnel. There were 42 key informants selected by purposive random. Research instruments consisted of in-depth interview guidelines, community photo taking, interview recording, and note-taking of observances. Field data collecting and qualitative data analysis were done at the same time during October 2010 – May 2011.

The findings revealed that there were existing of 7 key indicators of the communities' ability for self-reliance in social change management namely: 1) potential of community leaders; 2) intercommunity relations 3) learning within the community; 4) community's resources based; 5) assembly of community members; 6) self-reliant value and 7) community's external relations. High and low levels of existence were different in each factor. Overall, it showed that potential of community leaders, intercommunity relations and self-reliant value were existing at high level, whereas, community's resources based, assembly of community members and community's external relations were existing at moderate level; while, learning within the community was existing at low level.

Levels of existence among these indicators affected the evaluation of potential of communities in Khokkotao subdistrict for self-reliance in social change management at moderate level. The "strengths" of communities in Khokkotao subdistrict relied on potential of community leaders to generate an acceptance of their goodness, their leadership capacity and making people in the community live peacefully together. Close relationships without seriously conflicts of people in the community resulting collaboration, supporting, and self-reliant value which help them in problem solving ever time in crisis. The "weakness" of communities in Khokkotao subdistrict was learning within the community which existing very low and could not make any generalization of the whole subdistrict.

Recommended guidelines for promoting the potential of Khokkotao subdistrict's communities for self-reliance in social change management were as follows: 1) promoting learning within the community by usage of community's news broadcasting tower, organizing of continuous learning stage for people in the community, cooperating with local higher education institutions; 2) building resource bases in the community by reserving the prosperity of the land, water resources, fishery resource and actively induce philosophy of sufficient economy into practice; job/profession creation in community, human resources development and utilization of human resources within the community; 3) promoting an assembly of community members by supporting the successful working group to conclude lessons learnt from their work, relating various groups' activities as networks, developing management system in accordance with good governance principles and establishing new groups or activities according to the actual needs of the communities; 4) enhancing external community relations by establishing good relationship with local organizations and utilized them to make the most benefit to the communities by following the participatory action principles; 5) enhancing community leaders' potential by building learning networks and developing leaders in each village, team building and team working, searching and learning of efficient techniques in management and local development, praising good man as a role model for people in the community.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัย เรื่อง ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่าในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเองครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากสมาชิกชุมชนในตำบลโคกโคเฒ่าทั้ง 4 หมู่บ้าน และบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลโคกโคเฒ่าที่ได้ให้การต้อนรับอย่างอบอุ่นตลอดระยะเวลาการทำงานภาคสนาม รวมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นจำนวนมากอันเป็นที่มาของข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณกำนันอรุณ พานทอง ผู้ใหญ่ประมล ยืนยงค์ ผู้ใหญ่สำรวม อัจฉริยาการุณ ผู้ใหญ่วิโรจน์ คงดี และบุคลากรแกนนำในชุมชนทุกคน

ขอขอบคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโคกโคเฒ่า (คุณสุภาพ พานทอง) ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโคกโคเฒ่า (คุณอัศวิน สุภาพันธุ์) ประธานสภา รองประธานสภา และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลโคกโคเฒ่า รวมทั้งหัวหน้าส่วนงานและบุคลากรทุกท่านในองค์การบริหารส่วนตำบลโคกโคเฒ่า

ขอขอบคุณ ดร.พลสันต์ โพธิ์ศรีทอง รองศาสตราจารย์ ดร.พยอม วงศ์สารศรี และ ดร.ปาริชาติ นิติมานพ ซึ่งเป็นที่ปรึกษางานวิจัยครั้งนี้ ที่ได้ให้คำชี้แนะและขวัญกำลังใจ ที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถทำงานวิจัยชิ้นนี้จนลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ศิโรจน์ ผลพันธิน อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ที่ได้ให้นโยบายอันเป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัยครั้งนี้ และการส่งเสริมสนับสนุนในทุกด้าน เพื่อพัฒนางานวิจัยและนักวิจัยของทางมหาวิทยาลัย

คณะผู้วิจัย

2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญแผนภูมิ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
กรอบแนวคิดในการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน	6
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	15
แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง	19
ข้อมูลพื้นฐานของตำบลโคกโคเฒ่า	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	40
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	40
เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ	40
วิธีเก็บข้อมูลภาคสนาม	42
วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	43

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	45
ข้อมูลพื้นฐานของตำบลโคกโคเฒ่า	45
การดำรงอยู่ของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการจัดการ	
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเองของชุมชนใน	
ตำบลโคกโคเฒ่า	49
ศักยภาพของชุมชนในตำบลโคกโคเฒ่าในการจัดการ	
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง	82
แนวทางเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลโคกโคเฒ่า	
ในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง	90
 บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	94
สรุปผลการวิจัย	94
อภิปรายผลการวิจัย	98
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	102
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	102
 บรรณานุกรม	103
บรรณานุกรมภาษาไทย	103
บรรณานุกรมภาษาต่างประเทศ	106
 ภาคผนวก	107
ภาคผนวก ก	108
ภาคผนวก ข	112
 รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	113
 ประวัติผู้วิจัย	114

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	การสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ความสามารถของชุมชนในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเอง	27
2.2	จำนวนประชากรในตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี	29
2.3	จำนวนนักเรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษา ในตำบลโคกโคเต่า	29
2.4	จำนวนผู้สูงอายุและผู้พิการจำแนกตามหมู่บ้าน	30
3.1	แผนการทำงานภาคสนาม	42
4.1	สรุปการดำรงอยู่ของปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการจัดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบพึ่งตนเองของชุมชนในตำบลโคกโคเต่า	81

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	3
2.1	โครงสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกโคเต่า	33